

HACI BEKTAŐ VELİ

Arařtırma Dergisi

BAHAR'2001/ 17

KIRGIZ TÜRKLERİ'NDE NEVRUZ KUTLAMALARI

Doç. Dr. Sönmez KUTLU
Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi

Nevruz Bayramı'nın, Türkler ve diğer Orta Asya halkları arasında binlerce yıldan beri, yeni yılın başlangıcı ve baharın gelişi olarak, büyük bir coşku ve heyecanla kutlandığı bilinmektedir. Özellikle bu bayram Türk boyları arasında Ergenekon'dan çıkışın, yani dağdan ovaya inişin, özgürlüğün, baharın ve canlılığın sembolü olarak görüldüğünden bugüne kadar kutlanmaya devam edilmiştir. Hatta Selçuklular ve Osmanlılar döneminde Pay-ı Taht'ta resmi törenler yapılmış ve halk arasında bu bayramla ilgili gelenekselleşmiş âdetlerin sürdürülmesine büyük özen gösterilmiştir. Bu sebeple Osmanlılar döneminde, Nevruz gelmeden önce birlik ve beraberliğin sembolü olarak ülkenin her yanından saraya bakır oklar gönderilmiştir. Nevruz'da halka da-

ğıtılacak yemekler veya Nevruziye macunları, bu okların eritilmesiyle yapılan kazanlarda pişirilmiştir. Yöneticilerle halkın bir araya gelmesi ve kaynaşması sebebiyle, siyasi ve içtimai bakımdan da oldukça önemli bir bayramdır. Osmanlı Divan edebiyatında, Ramazaniye ve Bayramiye gibi, 300'e yakın Nevruziye adıyla mersiyeler yazıldığı bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan takvim değişikliği ve benzeri sebepler dolayısıyla, 1926 yılından sonra bu kutlamalar kaldırılmış ve onun yerine miladi yılbaşı kutlamaları özendirilmiştir. Her ne kadar bazı bölgelerde bir süre kutlanmaya devam edilmişse de, daha sonra bu tarihi ve kültürel geleneğimiz unutulmuş ve eski önemini ve rolünü kaybetmiştir. Hatta bazı çevreler bu bayramı kendi siyasi ve diğer amaçlarına kullanmaya kalkışmıştır. Bunun üzerine yetkililer yapılan bu hatayı düzeltmek üzere bu günü Nevruz Bayramı olarak resmen kabul etmek zorunda kalmışlardır. Ancak maalesef, bu defa, zoraki kutlanan ve halkın katılımının olmadığı resmi kutlamalara dönüşmüştür ve ruhsuz birer gösteri haline gelmiştir. Halbuki Nevruz Bayramı, Türkiye dışındaki Türk topluluklarında ve Türk Cumhuriyetleri'nde büyük bir coşkuyla günümüze kadar kutlanmaya devam etmiştir.

Kırgızların asırlar boyu kutladıkları önemli geleneksel bayramları vardır. Aşağı yukarı yılın dört mevsimine dağılmış bulunan bayramları, Nevruz Bayramı, Ülüş Bayramı (Yayla Bayra-

mı)'dır. Çeçkor Bayramı (Ekin Bayramı), Orozo Ayt (Ramazan Bayramı), Kurman Ayt (Kurban Bayramı)'dır. İlk üçü her ne kadar, onların müslüman olmadan önceki dönemlerine kadar Derilere götürülebilirse de, son ikisi müslüman olduktan sonraki tamamen dini bayramlarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bayramlarının tamamında, eski Türk kültürünün ve İslam medeniyetinin izlerini ve motiflerini görmek mümkündür. Bu bayramlardan en canlısı ve en büyüğü Nevruz Bayramıdır. Nevruz Bayramı, bütün doğu toplumlarında, baharın başlangıcı, yeni bir hayata başlama olarak görülmüştür. Kırgızlar için ise, Nevruz, hayat bulan bir baharın, emeğin, iyi dileklerin, birlik ve beraberliğin, hayırseverliğin, cömertliğin, imanlı olmanın, adaletliliğin, bol ve bereketli bir sofranın sembolüdür. Geçmişte olduğu gibi bugün de, bütün Kırgızlar, yaşlısı genci, onun gelişini dört gözle beklerler. Eskiden, bu bayram için, yaşlılar beyaz, gençler ise renkli kumaşlardan elbiseler diktirip giyerlermiş. Bu arada, çadırlar kurulur, ağaçlar budanır, evler dahil her taraf tertemiz yapılırmış ve en güzel yemekler pişirilirmiş. Bu yemeklerden en meşhurları ve en kutsalı Sümölök ve Çong Köcö imiş.¹ Çong Köcö, kabuğu alınmış buğdaydan yapılır. Biraz da şeker katılır. Sümölök gibi tatlı ve rengi kahve rengindedir. Kırgızistan'ın kuzeyinde, özellikle Nevruz gününde hâlâ pişirilmektedir.

Nevruz Bayramı, şu anda Kırgız

Türkleri arasında, özgürlüğün ve Müslüman kimliğini korumanın bir aracı ve sembolü olarak görülmektedir. 1998 ve 1999 yılı Nevruz Bayramlarında Kırgızistan'ın ikinci büyük kenti Oş'ta idim. Başından sonuna kadar neler yapıldığını gözlemlemeye çalıştım. Yaşadığım bu heyecanı ve gördüğüm ilginç noktaları; yıllardır Orta Asya ile ilgili bütün gelişmeleri yakından takip eden insanlarımızla paylaşmak istedim.

Bu bayram, halkın verdiği bilgilere göre, Orta Asya'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi, Kırgızistan'da da, Sovyetler döneminde yasaklanmış olmasına rağmen gizli de olsa kırsal kesimlerde ve Sovyet nüfuzunun zayıf olduğu yerlerde kutlanmaya devam etmiştir. Nevruz kutlamaları, resmen 1989 yılında Gorbaçov döneminde tekrar serbest bırakılmıştır. İlk defa Oş'ta o yıl yetkililerin de katıldığı resmi bir kutlama programı düzenlenmiş, Kur'an okunarak, dualar yapılarak ve kurban kesilerek Nevruz yeniden bayramlaştırılmıştır. Halk, tarihte olduğu gibi, onu sadece milli bir özgürlük bayramı değil aynı zamanda dini bir bayram olarak da görmüştür. Bu sebeple Nevruz Bayramı, 1991'den sonra resmi bayram olarak ilan edilmiş ve 21 Mart, resmi tatil olarak kabul edilmiştir.

Kırgızistan'ın ikinci büyük şehri olan Oş'ta bu bayram, çeşitli kurum ve kuruluşların yanı sıra halkın da katılımıyla, bir hafta veya daha uzun süre, büyük coşku ve heyecan içerisinde kut-

lanmaktadır. Nevruz Haftası boyunca valilik ve belediyenin öncülüğünde halkın da katılımıyla, bağ ve bahçeler, şehrin cadde ve sokakları, cadde kenarlarında bulunan su kanalları temizlenmektedir. Özellikle bu haftaya rastlayan Cumartesi günü (İşembilik), temizlik günüdür. Bütün öğrenciler, bu kampanyaya katılmakta ve büyük gayret göstermektedirler.

Bu hafta içerisinde, şehrin genel meydanlarında, açık alanlarda, parklarda, mahalle aralarında, stadlarda ve tiyatro salonlarında çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir. Bunlar arasında milli el işleri, kurumlar hakkında bilgi afişleri, yeni yılda mutluluklar dileyen afişler yer almaktadır. Ayrıca müzik kolları şarkılar ve türküler söylemekte, halk arasında güreş ve benzeri çeşitli yarışmalar yapılmaktadır. Valilik, şehrin bazı ihtiyaçlarına harcanmak için Loteri biletleri bastırıp halka ve öğrencilere satmaktadır.

Oş Valiliği, Oş Devlet Üniversitesi Rektörlüğü ile birlikte, küçük bir dağ olan ve kendisine kutsallık atfedilen Süleyman Dağı'nın dibindeki parkta, 20 Mart'ı 21 Marta bağlayan gece, özel bir programla, Kur'an okutarak, Kurban keserek Nevruz Bayramı kutlamalarını başlatır. Vali, Rektör ve halktan bazı kimseler günün anlam ve önemi üzerine konuşmalar yaptıktan sonra, eğlence programına geçilir. Şehirdeki halk ozanları ve mahalli sanatçılar, bu gece komuz çalar, şarkılar ve türküler söy-

lerler. Bu arada, Süleyman Dağı'nın tepesinde, Türkler'in eskiden kullandıkları takvime göre, o yıl hangi hayvanla temsil ediliyorsa o hayvanın resmi ışıklandırılır. Bu Oş'un genelinden görülebilir. 1998 yılında, Aslan, 1999 yılında ise, Tavşan resmi bu şekilde ışıklandırıldı. Daha sonra dağın eteğindeki parka önceden kurulmuş ve çeşit çeşit milli ve mahalli yemeklerle bezenmiş sofianın bulunduğu bozüyüne (çadır) gidilir. Bu çadırın içi ayrı bir sanat harikasıdır. Kırgız milli motifleri ve el işleri ürünleriyle süslenmiştir. Üniversite Rektörü ve görevli fakülte dekanı misafirleri grup grup burada ağırlarlar. Bu arada, Sümölök adıyla bilinen Nevruz Bayramı özel yemeği pişirilir. Kesilen koyunlar ve Kırgızistan'ın milli yemekleri burada gelen misafirlere takdim edilir. Bu sofralara oldukça zengindir. Bu sofraların en başta gelen içeceklerinden birisi alkollü içkilerdir. Üniversitede her yıl bir fakülte ya da iki fakülte birden bunu düzenliyor. Gelen çok özel mihmandarı bu fakültelerin dekanları karşılıyor, yemek yediriyorlar ve uğurluyor. Ayrıca burada ve şehrin diğer yerlerinde sabaha kadar havai fişek gösterileri yapılıyor.

Aslında Orta Asya'da hem dini hem de millî bir bayram olarak büyük bir coşku ve heyecanla kutlanan bu bayramın hazırlıkları bir hafta önceden başlar. Her kurum görevlileri aralarında paralar toplayarak ihtiyaçlar alınırlar. Bunlar arasında Kurbanlığın satın alınması ve Sümölök yapılmaya başlanaca-

ğı akşamı verilecek yemeğin hazırlanması da vardır. Bu yemeği yapan kurumlar, bir de Bozüyü denilen el yapımı olan ve geleneksel motifleri taşıyan çadırı kurdurtup içerisinde sofraya hazırlatırlar. Her fakülte ya da kurum haftanın her hangi bir gününde kutlama programı hazırlar ve Nevruz aşısı pişirir. Oş İlahiyat Fakültesi olarak biz de, Sümölük pişirdik ve yemek verdik.

Nevruz Bayramı'nın en önemli simgesi, Sümölüt ya da Sümölök diye bilenen geleneksel yemektir. Bu yemeğin pişirilmesinde, başından sonuna kadar Kırgızların mili ve dini motifleri hakimdir. Halk inançlarına göre, Sümölök, Su ve Melek kelimelerinin kısaltılmışıdır. O şifalı bir cennet yemeğidir. Bu sebeple bazıları onu uzun süre saklayarak hasta olanlara yedirirler. Bu yemeğin hikayesi ise şöyledir: Geçmiş asırlarda bir ilkbahar mevsiminin ilk aylarında kıtlık ve açlık baş göstermiş, toplu ölümler olmuş. Açlıktan küçük çocuklar bağrıışmaya başlamış. Anneleri çaresiz kalmış ve biz bu çocukları nasıl avuturuz, diye düşünüp taşınmışlar. Merhametli annelerden kimisi, yağ, kimisi kavut, kimisi un veya evinde yiyecek ne varsa alıp gelmişler. Toplanan yiyecekler yarım kazan olmuş. Buna su ilave ederek pişirmişler. Bu kazan kaynarken küçücük dokuz çocuğuyla birlikte bir dul kadın gelmiş. Kazanın başındaki kadınlara ağlayarak şöyle demiş: "Kurbanınız olayım komşular, benim kazanınıza,koyacak hiç bir şeyim yok. Ben bu dokuz yuvarlak taştan baş-

ka bir şey bulamadım. Bunları da kazana koyalım pişsin. Ben de dokuz çocuğuma bu taşları yedireyim." Daha sonra bir mendile sarıp getirdiği bu taşları güzelce yıkadıktan sonra, şu duayı okuyarak kazana atmıştır: "Bismillahirrahmanirrahim. Yaratan Allah'ım, bu aziz milletime bolluk ve bereket ver-sin." Bunun üzerine, beyazlar giymiş yaşlı kadınlar, hem kazanı karıştırıyor hem de şu duayı ediyorlarmış: "Kurban olduğumuz Kudayımız (Allahımız), bu ilk bahar, bizim halkımıza, bolluk, refah ve mutluluk getirsin. Ülkemiz kıtlıktan perişan oldu. Bol ürün-lü, bereketli, sağlıklı ve mutlu bir yıl olsun. Çocuklar, ağlaya ağlaya uyuyup kalmışlar. Kazan, tan atıncaya kadar kaynatılmış. Sonuçta çok güzel kokan ve lezzetli bir yemek olmuş. Kazanı ateşten indirerek herkese bu yemeği dağıtmışlar. Çocuğu, yaşlısı ve genci bütün herkes bir ay boyunca bu yemeği yemişler ve açlıktan ölmekten kurtulmuşlar. Yapılan dualar kabul edilmiş, o yıl bereketli ve bol ürün-lü bir yıl olmuş. Kırgız toplumu, o günden beri açlıktan ve felaketlerden kurtulmasına sebep olan böyle bereketli ve lezzetli bir yemeğe, Sümölök adını vermiş ve onu kutsal bir yemek olarak görmüştür. Daha sonra, zamanla bu yemek yeni yılda pişirilen geleneksel bir yemek olmuştur. Sümölök ile ilgili rivayetin ana temasına bakılacak olursa, Hz. Ömer döneminde dul bir kadının yaşadığı benzeri bir olaydan esinlenilmiş olabilir.

Bu yemek şu anda mahallelerde ve-

ya köylerde ortak olarak yapılmaktadır. Bazı köylerde ise, bunu bir ev yapar. Mahallelerde bu yemeğin yapılması veya büyük bazı davetlerin gerçekleştirilmesi için kazanlar vardır. Bu yemeğin yapılması için gerekli ihtiyaçların sağlanmasına 15 gün önceden başlanır. Bu yemek genel olarak ayın 20'sini 21'ine bağlayan gece yapılmaktadır. Ancak şenlikler dolayısıyla her kurum ya da bölge ayın 18'inden başlayarak ayın sonuna kadar herhangi bir gün yapmaktadır. Önce bu işi en iyi bilen kadınlardan birisi reis seçilir ve işi organize etmekle, yürütmekle görevlendirilir. Onun oldukça dindar namazlı abdestli saygıdeğer birisi olmasına dikkat edilir. Buğdayların ekimi ve oradan alınması işlemleri hep duayla olur. Bu kadın bir hafta veya 5-6 gün öncesinde 4 ya da 5 kilo buğday alır. Onun içindeki taşı ve diğer şeyleri temizler ve onu suda iyice yıkar. Bir gün suda bekletir. Ertesi gün tekrar iyice yıkar. Bu buğdayları karanlık ve biraz sıcak odada üzerine bez serilmiş bir tahtaya dağıtarak eker. Buğdayın kurumaması için, onun üzerinden bezi kaldırarak sabah akşam sular. Suladıktan sonra, üzerini tekrar bezle örter. Oraya dini pratikleri olmayanlar sokulmaz. Çimlenmesini ve biraz büyümesini sağlar. Yine başlangıçta olduğu gibi, bu işi yapan reis ve beraberindeki birkaç kişi, hocayı yanlarına alarak gidip duayla bu çimlenen buğdayın üzerindeki bezi açarlar. Çimlenen kısmı kesip alırlar. Nevruz günü ya da bu yemeğin yapıla-

cağı gecenin bir gün öncesinde onların içindeki süt kısmını almak için üç ayrı ameliyeden geçirilir. Çıkan sütlü özler üç ayrı kaba konurlar. İlk alınan süt kazana en son katılır.

Bu arada aksakallardan (yaşlılardan) birisi bu yemeğin pişirileceği kazanın konacağı çok özel ocağın yerini ve sabaha kadar ocakta yakılacak odunu hazırlatmaya çalışır. Ocak bir büyük kazanın oturtulabileceği büyüklükte yapılır. Daha sonra buna odunları alttan koyabilmek için tünel ağzı gibi bir girinti yapılır. Çünkü kazan ocağın üzerini tıpkı sobanın üzerini tencerenin kapattığı gibi kapatır. Odunlar ocağın altına uzanan bu tünelden atılır. Ayrıca dumanın çıkması için özel bir boru konulur. Kazanın etrafı, toprak veya benzeri şeyler düşmesin diye özel bezlerle beslenir. Eğer hava yağmurlu ise, üzerine naylon çekilir.

Kazanın büyüklüğüne göre 40-50 kilo ikinci kalite un hazırlanır. Yağ, su, un, şeker ve buğdayla daha önce bahsettiğimiz buğdayın/ekinin sütü birleştirilerek yapılan bu yemek ocakta pişirilmeye başlanır. Bunun için 6-7 kilo yamış beyaz yağ kullanılır. Bu yağla, daha önce 9 tane hamur içi bazlama yapıp dağıtılır. Bu arada un bol suyla cıvık bir hamur haline getirilir. Yağ ve daha sonra hamur ve su yanan ocağın üzerindeki bu kazana doldurulur. Her litre suya 4-5 kilo un salınır. Yalnız kazanın bütün tarafları ağzına kadar ocak üzerinde oturtulur. Etrafı toprak ve tuğ-

layla beslenerek bezlerle ağız kenarları örtülür. Bu kazanı sürekli iki veya daha fazla kişi karıştırmaya devam eder. Yemeği yapmakla görevli kişi onun suyu ve diğer malzemelerini takviyeyle ilgilenir. Kaynamakla suyu azaldıkça, su ilave edilir. Ayrıca üç ayrı kaptaki, süt-lü özler, belli aralıklarla ilave edilir. Yemeğin içine ceviz de atılır. İçerisine fazla olmamakla beraber yine de 2-3 kilo şeker katılır. Halk buna fazla şeker atmaya gerek olmadığını söyler ve Allah'ın onu tatlandıracağına inanır. Yaşlı, genç, kadın, erkek, herkes gelip bu yemekli karıştırmaya devam eder. Bir birlik ve beraberliğin ve bu yemeğe herkesin emeğinin geçmesinin bir sembolü olarak görülür. Bu yemeğin yapılması dini bir hüviyete de büründürüldüğü için buğdayın ekimi, biçimi ve saire işlerde dua ve Kur'an okumakla başlanmasının önemli bir yeri vardır.

Bu kazanın içine bazı dilek taşları konulur, bunlar kazanın dibine yanmasını veya yapışmasını önlemektedir. Eskiden daha çok yapılan bu geleneğin hikayesi şöyledir: Taşların akan bir ırmaktan alınması gerekir. Bazen 7, 21, bazen da 40 veya 41 taş alınarak yarısı ak yarısı siyah, bu kazana atılır. Bazılarına göre bu taşların sayısı 21 veya 23 tanedir. Bunlar aynı zamanda bir dilek taşı gibi kabul edilmektedir. Sümölök yapıldıktan sonra dağıtılırken kime çıkarsa onun dileğinin yeni yılda yerine geleceğine inanılmaktadır. Taşın kendisine çıktığı kimse, uğur getireceği inancıyla o taşı ömür boyu sandığında

veya başka bir yerde saklar. Ayrıca daha önce söylediğim, fakir dul kadının hikayesini ve Allah'ın onlara yardımını sembolize etmektedir.

O gece genel olarak bayram havası içerisinde kazanın etrafında toplanılır türküler söylenir dualar yapılır ve eğlenilir. Kazanın etrafında toplananlar iki gruba ayrılır ve şiir ve şarkı yarışması yaparlar. Bizim ozanlar gibi atışlar. Aynı gün yakın yerlerde bu yemek yapılıyorsa onlar birbirlerini ziyaret edip dua yapar ve şarkılar söylerler. Hatta Rektör veya ilgili kurumun yöneticisi, her Fakültenin ya da her kurumun Sümölök gününde orayı ziyaret ederek kazanı karıştırır, dualar yapar, hayırlı dileklerde bulunur. Bu arada yemeğe emeği geçenler ve o sırada kazanın başında olanlara para dağıtır. Akşam başlayan bu yemeği pişirme işlemi, sabaha kadar devam etmektedir. 12 saatten sonra, koyulaşıp rengi kahve rengimsi olunca piştiği anlaşılır ve üzeri bezlerle örtülerek dualarla açılmak üzere hazırlanır. Yaşlı-genç, kız-erkek ve yetkililer olmak üzere herkes çağrılır ve kazanın etrafında toplanarak Kur'an okuyacak, duasını yapacak ve hayır dileklerde bulunacak hocayı beklemeye başlarlar. İmam, molla veya azıcık Kur'an okumasını bilen birisi Kur'an okur ve -sonra biri dua yapar. Bu Özbekler arasında da aynıdır. Ancak kazanın açılışında okunan Kur'an'lara bakılınca, bu insanların yeterli ve ehliyetli din hizmetlilerinden yoksun oldukları hemen anlaşılmaktadır. Yakınımızda bulunan

Kırgız--Özbek Üniversitesinin kazanının açılışında Kur'an okuyan kişi sıradan birisine benziyordu. Önce Bakara suresinin son ayetlerini, daha sonra Ayetel-Kürsi'yi, İhlası ve Fatihayı okudu. Sonunda dua yaparak yeni yılın hayırlı uğurlu, bolluk ve barış içerisinde geçmesi için dualarda bulundu. Kur'an okuyan, okurken pek çok yanlışlıklar ve hatalar yapıyordu. Hatta Kur'an mı başka bir şey mi okuyor zor anlaşıyordu. Bu, halkın 70 yıl cahil bırakılması ve yüce kitabı

Kur'an'ı doğru bir şekilde öğrenme ve okuma özgürlüğünün bile onların elinden alınmasının, ezilmiş ve yorgun düşmüş bir kültürün ve de kimliğin yitirilmek istenilmesinin canlı bir örneği idi. Burada kurban kesilmedi, ancak genelde kurban kesilir. Bu işi yapan kadınlar ve reisler kazanın ağzını açmayarak bahşış verilmesini beklerler. Kazanın etrafında bulunanlar gönlünden ne geliyorsa ağzı kapalı kazanın üstüne atarlar. Bu arada yemeğin yapılmasında en çok emeği geçenlere hediye verilir ve Kırgız Kalpağı giydirilir. Bahşışlar ve hediyeler verildikten sonra kazan açılır. Bu arada tekrar dualar ve dilekler söylenir. Kazanda yemeğin üzerindeki işaretlerden yorumlar yapılmaya başlanır. Bizim fakültenin Sümölök reisi, bu işaretlerden gelen yılın bolluk, intimakçılık ve barış yılı olacağı yorumlarını yaptı. 1999 yılının Nevruzunda ise, aynı kadın bu yılın zenginlik ve bolluk yılı olacağını söyledi. Kazanın ağzı bu şekilde açıldıktan son-

ra, yemek önce küçük bir tase konularak, önce misafirlerden başlayarak orada bulanlara tattırılır. Oradakilerin hepsi küçük parmaklarıyla tadına bakarlar. Çünkü Sümölök pişirmekten maksat bütün komşulara onu tattırarak onların gönlünü razı etmek ve sevaba nail olmaktır. Daha sonra evlerinden getirdikleri kaplarına kepçelerle dağıtım işi başlar. Tencerelerle, küçük kaplarla ve kavanozlarla başta bu yemeği yapan kurumun personeline daha sonra yakınında bulunan kimselere dağıtılır.

Sümölök pişirilen evde veya Sümölök kazanının başında, o gün şarkılar söylenir, zevkli oyunlar oynanır. Halkın mutluluğu, refahı ve birlik beraberliğini ifade eden şiirler okunur ve deyişler söylenir:

"Sümölök bugün kaynatıp,

Beşene terim sürtömün.

Iymandı bugün kütönüm.

Baktıbz bugün açılısın,

Inskı-keşik çacılısın!"

Türkçe çevirisi:

"Bugün Sümölök kaynatıp,

Alnımdan ter silerim,

Bugünden sonra ahlaklı-edepli olmak istiyorum.

Şansımız bugün açılısın,

Rızk-mutluluk saçılısın !"

Nevruz günü, bazı evlerde kurutu-

lan ardıc ağacı ile evler tütsülendirilir, ölmüş adamlar hatırlanıp, Kur'an okutulur. Gelenlere Sümölök dağıtılır. Ondan yiyenler, şunları söyleyerek ayrılırlar:

-Alas, alas, aias,
Ar baleeden kalas,
Aydan aman, cıldan esen bololu.
Çakşılıktı Tengir berdi.
Oroobuz danga tolsun!
Oozubuz nanga tolsun!
"Türkçe çevirisi.
Uzak, uzak,uzak,
Her beladan kurtuluş,
Daima sağ-salim olalım.
İyiliği Tanrı verdi,
Aydınlık günleri çok verdi,
Ambarımız buğdayla dolsun!
Ağzımız ekmekle dolsun!

Ayrıca Nevruz günü, durumu iyi olanlar, fakirlere ve kimsesizlere sadaka verip hayır hasenatta bulunurlar. Köylerde yeni yılın ateş gibi sıcak olması için, dışarıda ateş yakıp, " bu yıl bize ateş gibi sıcak bir hayat getirsin " diyerek onun üzerinden atlarlar ve oyunlar oynarlar. Bu gün, çiftçiler, bol ürün vereceği inancıyla ekin ekerler. Çocuklar ise, kovalara taş doldurup, bir kepçeyle kovaya vurup sesler çıkararak çadırın etrafında dönerler ve şunu söylerler: " Yer yarılp ot çıksın, meme yarılp süt çıksın." Bu günde, küssülü ve dargın olanlar birbirinden özür dileyip barışırlar. Yüreğini kötü şeylerden böy-

lece temizlemiş olurlar. Bundan dolayı da, yeni yılın mutluluk ve bolluk getireceğine inanılır.

Nevruz günü, "Balban güreşi" (Pehlivan Güreşi), Er Oodarış " (At üstüne binilerek atın üzerinden birbirini düşürme oyunu), " Kız Tangmay" (Körebeye Oyunu) , " Er Sayış" (At üstünden birbirini okla düşürme oyunu), " Arkan Tartmay" (Bir ipin iki ucundan tutan iki ayrı grubun birbirini çekmesi oyunu), Töö Çeçmey" (?) ve diğer oyunlar oynanır.

Öyle ki Nevruz, hem Kurban, hem de Ramazan bayramından daha coşkulu, gösterişli ve dini motiflerle süslenmiş olarak geçmektedir. Halk, " Bayram menen ", " Bayramınızdar menen ", ya da "Bayramınız Kuttu bolsun. " gibi sözlerle birbirlerinin bayramını kutlamaktadırlar. Hatta bu bayrama has şu dua yapılır: " Durma Nevruz! Geliver Nevruz! Halkımız sağlıklı ve mutluluk içinde bir yıl geçirsin. Tarlamıza bol ürün versin. Altımızdan beyaz dastarkon (dastar), başımızdan mutluluk ve zenginlik, rızk, uzun ömür ve birlik ve beraberlik hiç gitmesin.

Dipnotlar

- 1 Makaledeki eski uygulamalarla ilgili bazı kısımlar, Balbay Alaguşov'un Eldik Mayramdar (Bışkek 1993) adlı kitaptan alınmıştır. Geniş bilgi için bkz. S. 6-14.